

เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขาดเรียน และการออกจากโรงเรียนกลางคันของนักเรียนที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมกลางเคย ดังนั้น ในบทนี้จึงขอกล่าวถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่วิจัย โดยแยกกล่าวเป็นสามตอนด้วยกัน คือ

ตอนที่ ๑ การขาดเรียนและการออกกลางคัน

ตอนที่ ๒ แหล่งเสื่อมโทรม

ตอนที่ ๓ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ ๑ การขาดเรียนและการออกกลางคัน

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ พ.ศ. ๒๕๒๐ ซึ่งเป็นแผนการศึกษามัธยมศึกษาในปัจจุบันได้แบ่งการศึกษาออกเป็นสี่ระดับ เมื่อพิจารณาแล้ว ระดับประถมศึกษาฉบับนี้เป็นระดับที่มีความสำคัญมากที่สุด ทั้งนี้ เพราะว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐได้ออกพระราชบัญญัติประถมศึกษาบังคับให้ประชาชนทุกคนที่อยู่ในเกณฑ์ตามที่กำหนดเอาไว้ต้องเข้ารับการศึกษาระดับนี้เป็นครั้งแรก คือ พระราชบัญญัติประถมศึกษา ๒๕๑๔ และต่อมาพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ฉบับที่ ๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ และฉบับที่ ๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ในเรื่องของการบังคับให้ประชาชนเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษา นั้น ได้กล่าวไว้ในมาตรา ๒๒ ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ประชาชนทุกคนจะต้องเข้ารับการศึกษาระดับนี้ เมื่ออายุครบตามที่ระบุเอาไว้ และเมื่อเข้าโรงเรียนแล้ว

วสันต์ ธีรานุรักษ์, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๐, (กรุงเทพมหานคร : ธีรานุสรณ, ๒๕๒๐), หน้า ๔.

๒ อบรม สันนิบาต และสมศักดิ์ ศรีมาโนชน, วิชาการศึกษา ๔๓๓ กฎหมายการศึกษา, หน้า ๕๓.

จะออกจากโรงเรียนกลางคันหรือออกก่อนที่มีอายุย่างเข้าปีที่ ๑๕ ไม่ได้ เว้นแต่เป็นผู้สอบไล่ได้
ประโยคประถมศึกษาตอนต้น คือ จบชั้นประถมปีที่ ๔ แต่ทำบดโคที่รัฐมนตรีเห็นสมควรที่จะบังคับ
ให้เรียน จนจบชั้นประถมศึกษาตอนปลายก็สามารถทำได้

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ และได้
เปลี่ยนแปลงการศึกษาในระดับประถมศึกษา จาก ๗ ปี มาเหลือเพียง ๖ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐
จึงได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติประถมศึกษาอีกครั้งหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับที่ ๕
พ.ศ. ๒๕๒๐ ซึ่งพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับใหม่นี้ได้เปลี่ยนแปลงกำหนดระยะเวลาที่จะต้อง
เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาใหม่ คือ แต่เดิมนั้นกำหนดให้ผู้ที่สอบไล่ได้ประโยคประถมศึกษา
ตอนต้น หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ สามารถจะออกจากโรงเรียนโดยที่อายุยังไม่ย่างเข้าปีที่ ๑๕
ได้ และต้องสอบไล่ได้ประโยคประถมศึกษาตอนปลาย คือ ชั้นประถมปีที่ ๗ สำหรับบางตำบล แต่
เนื่องจากแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันกำหนดให้การศึกษาในระดับประถมศึกษาเพียง ๖ ปี และ
ไม่ได้ แบ่งออกเป็นประเภทประถมปลายเหมือนดังแต่ก่อน ดังนั้น จึงได้มีการแก้ไขข้อความใน
บางมาตราเสียใหม่ และจากการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดเกี่ยวกับการบังคับให้เข้าเรียนในระดับ
ประถมศึกษาตามความในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๐ ฉบับนี้
ได้กำหนดให้สามารถยืดหยุ่นอายุของผู้เรียนได้ คือ แต่เดิมนั้นกำหนดให้เข้าเรียนเมื่ออายุย่าง
เข้าปีที่ ๔ แต่ในฉบับใหม่นี้ ได้ลดลงมาเหลือ ๖ ปีบริบูรณ์ สำหรับท้องที่ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัด
เห็นสมควร แต่สำหรับผู้ที่พ้นการศึกษาภาคบังคับไฉน จะต้องสอบไล่ได้ประถมศึกษาปีที่ ๖
หรือมีอายุย่างเข้าปีที่ ๑๕ จะเห็นได้ว่า ได้ขยายเวลาเรียนเพิ่มขึ้นไปอีก ๒ ปี คือจาก ๔ ปี
เป็น ๖ ปี

การที่รัฐได้ขยายเวลาเรียนภาคบังคับให้ทุกคนต้อง เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษานาน
ขึ้นนั้น รัฐจำเป็นต้องลงทุนในการศึกษาระดับที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย แต่ถาดึกที่เขาเรียนมีการ
ขาดเรียน การสอบตกซ้ำชั้น และการออกจากโรงเรียนกลางคันเพิ่มขึ้น การสูญเสียค่าทางการ
ศึกษาก็ย่อมจะมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน เกี่ยวกับเรื่องนี้ อัมพร วิจิตรพันธ์ ได้กล่าวไว้ว่า

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๗.

ความสูญเปล่า หรือความสิ้นเปลืองทางการศึกษา นั้น (Educational Wastage) เกิดจาก^๑

๑. สอบกคเนื่องจากขาดเรียนมอย สุขภาพไมคี่ หรือสขบัญญัติไมคี่
๒. พักการเรียน
๓. ออกกลางคัน เนื่องจากเจ็บป่วย สอบกค ความยากจน ต้องออกไปประกอบอาชีพ

ถึงอย่างไรก็รัฐได้พยายามที่จะลดความสูญเปล่าทางการศึกษาในคานตาง ๆ อยู่เสมอ คังจะเห็นคี่จากแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๐ ที่คี่ลดการศึกษาในระดับประถม จาก ๗ ปี เหลือ ๖ ปี และตามหลักสูตรประถมศึกษา ๒๕๒๐ ซึ่งคี่เป็นหลักสูตรฉบับที่ใช้อยู่ในัจจุบันนี้ ได้พยายามที่จะแก้ไขบัญญัติการสอบกคซ้ำชั้นคี่ลดคี่น้อยลง ทั้งนี้ เนื่องจากการเรียนการสอนตาม หลักสูตรเก่านั้น ทำให้เกิดความสูญเปล่า อันเนื่องมาจากการสอบกคซ้ำชั้นของนักเรียน คังที่ สิบปนนท์ เกตุทัต คี่กล่าวไว้ว่า การเรียนตามหลักสูตรเก่านั้น จากผลงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่า คี่กัชั้นประถมปีที่ ๑ เฉลยทั้งประเทศแลว สอบกคซ้ำชั้นถึง รอยละ ๒๒ ซึ่งสาเหตุของการสอบกคนั้น เนื่องมาจากคี่กัไม่พร้อม และขาดเรียนมาก^๒ คังนั้น หลักสูตรใหม่ จึงคี่กำหนดคี่กัเกณฑ์ในการเลื่อนชั้นใหม่ คี่คือ กำหนดคี่ให้ชั้นประถมปีที่ ๑, ๓ และ ๕ ไมคี่ต้องคี่คำนึงถึงผลการเรียน ถ้านักเรียนวนจุดประสงค์และคี่กลุ่มประสมการณไม่มอยกวาร์อยละ ๖๐ และมีเวลาเรียนไม่มอยกวาร์อยละ ๘๐ กังจะคี่ได้เลื่อนชั้นทุกคน จะคี่คำนึงถึงผลการเรียนเฉพาะ ชั้นประถมปีที่ ๒, ๔ และ ๖ เท่านั้น คี่คือจะคี่องคี่ระคี่มผลการเรียนคี่ตั้งแต่ ๑ ขึ้นไปจึงจะคี่ได้เลื่อนชั้น^๓ ซึ่งตามหลักสูตรเก่านั้นกำหนดคี่ใหม่การสอบล เพื่อที่จะเลื่อนชั้นนักเรียนทุกชั้นเป็นประจำทุกปี เป็นเหตุให้นักเรียนสอบกคซ้ำชั้นเป็นจำนวนมาก

^๑อัมพร วิจิตรพันธ์ุ, เศรษฐศาสตร์การศึกษาและการวางแผนกำลังงานคน

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๓๘.

^๒สิบปนนท์ เกตุทัต, "สัมภาษณ์ศาสตราจารย์ ดร.สิบปนนท์ เกตุทัต เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ," คู่มือปริทัศน์ ๓ (กรกฎาคม ๒๕๒๑) : ๖๗.

^๓วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนคัคโปรดักชัน, ๒๕๒๑), หน้า ๕๓.

การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษานั้นจะต้องปฏิบัติตามที่พระราชบัญญัติประถมศึกษา
ได้กำหนดเอาไว้ด้วย การขาดเรียนมาก ๆ หรือการที่มีเวลาเรียนไม่ครบตามที่ระบุไว้ เป็นการ
ผิดความหมายของการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๘^๑ ซึ่งจะเห็น
ได้ว่ามีการกำหนดจำนวนวันที่เด็กเรียนสามารถจะขาดเรียนได้เอาไว้ด้วย คือ ให้ขาดเรียนได้
ไม่เกิน ๘ วัน ในหนึ่งเดือน และในรอบปีจะต้องมีเวลาเรียนรวมกันไม่น้อยกว่า ๓๒๐ เวลา ตาม
หลักสูตรใหม่ นั้น ผู้ใดที่มีเวลาเรียนไม่เพียงพอ คือ น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ แล้ว จะไม่มีสิทธิเลื่อนชั้น

แม้ว่าพระราชบัญญัติประถมศึกษาจะได้กำหนดให้ทุกคนต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถม
ศึกษา ไว้ในมาตรา ๖ แล้วก็ตาม แต่ก็มีข้อยกเว้นสำหรับเด็กบางจำพวก ที่มีความจำเป็นไม่
สามารถจะเข้าเรียนได้ หรือถ้าหากเข้าเรียนแล้วจะทำให้เกิดความเดือดร้อนเอาไว้ด้วย โดย
กำหนดไว้ในมาตรา ๘^๒ ความว่า ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กคนใดร้องขอเป็นลายลักษณ์
อักษร ให้ยกเว้นเด็กคนนั้นจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยที่เด็กคนนั้นได้รับการ
ศึกษาอยู่ในครอบครัวของตน และเมื่อนายอำเภอเห็นชอบตามหลักเกณฑ์ ในกฎกระทรวงที่กำหนด
เอาไว้แล้ว ให้นายอำเภอสั่งยกเว้นได้ บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องส่งเด็กที่ได้รับการยกเว้น
นั้นให้ศึกษาธิการอำเภอสอบไล่ความรู้ปีละครั้ง ถ้าปรากฏว่าเด็กคนนั้นมีความรู้ไม่เพียงพอตาม
หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น หรือประโยคประถมศึกษาตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ
แล้วแต่กรณี หรือหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่า หรือไม่มีเหตุผลอันสมควร ผู้ว่าราชการ
จังหวัดจะสั่งถอนการยกเว้นนั้นก็ได้

เด็กบางคนที่มีความจำเป็นจะต้องช่วยบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ในการประกอบอาชีพ
ก็จะได้รับการพิจารณายกเว้นให้ด้วย ดังข้อความในมาตรา ๑๐^๓ ความว่า เมื่อบิดามารดาหรือ

^๑ อบรม สนิบาต และสมศักดิ์ ศรีมาโนชย์, วิชาการศึกษา ๔๗๓ กฎหมายการศึกษา,
หน้า ๕๓ - ๕๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

ผู้ปกครองเด็กคนใดร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรว่า การเป็นอยู่ของคนที่ต้องอาศัยใช้เด็กนั้น
ชั่วคราว หรือจำเป็นต้องใช้เด็กสำหรับการอาชีพ ซึ่งมีเดะนั้นจะทำไมไม่ได้ทีเดียว และเมื่อ
นายอำเภอสอบสวน ปรากฏความจริงก็มีอำนาจถอนตัวเด็กคนนั้นจากการเรียนอยู่ในโรงเรียน
ประถมศึกษา ใดที่หนึ่งไม่เกินสองเดือน ข้าหลวงประจำจังหวัดจะส่งตอนการถอนตัวที่นายอำเภอ
ได้ให้ไปนั้นเมื่อใดก็ได้ เมื่อมีเหตุผลอันสมควร

นอกจากการยกเว้นตามมาตรา ๕ และมาตรา ๑๐ ดังที่กล่าวมาแล้ว นายอำเภอยังมี
อำนาจที่จะสั่งยกเว้นการเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาแก่เด็กป่วยเหตุผลอย่างอื่นไว้ก่อน
ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๑ ความว่า นายอำเภอมีอำนาจยกเว้นเด็กที่มีลักษณะดังต่อไปนี้
จากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา

๑. เด็กที่มีภพรองในส่วนร่างกาย หรือกำลังความคิด หรือเป็นโรคเรื้อรัง หรือเป็น
โรคติดต่อ

๒. เด็กที่อยู่ห่างจากโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนให้เปล่า เกิน ๒๐๐๐ เมตร หรือ
ไม่สามารถไปถึงโรงเรียนใดด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

๓. เด็กที่จำเป็นต้องหาเลี้ยงบิดามารดาหรือผู้ปกครองซึ่งทุพพลภาพ ไม่มีหนทางหา
เลี้ยงชีพ และไม่มีผู้อื่นเลี้ยงดูแทน

ขอยกเว้นตามข้อ ๓ นี้ ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ทุพพลภาพมีเด็กที่ต้องเข้าเรียน
อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาพร้อมกันหลายคน คงยกเว้นให้คนเดียว

เมื่อปรากฏว่า เด็กพ้นจากลักษณะที่ได้รับการยกเว้นดังกล่าวแล้ว ให้นายอำเภอส่ง
ตอนการยกเว้น

ข้าหลวงประจำจังหวัดส่งตอนการยกเว้นที่นายอำเภอได้ให้ไว้ นั้น เมื่อใดก็ได้ เมื่อมี
เหตุผลอันสมควร

เรื่องเดียวกัน.

๔. เด็กที่มีความเป็นอยู่ไม่เหมาะสมที่จะเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา

การยกเว้นตามข้อ ๒ ของมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา ๒๔๗๔ ได้รับการแก้ไขใหม่ โดยพระราชบัญญัติประถมศึกษา ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยได้ขยายระยะทางที่อยู่ห่างไกลจาก ๒๐๐๐ เมตร เป็น ๓๐๐๐ เมตร ซึ่งเพิ่มขึ้นอีก ๑๐๐๐ เมตร ดังข้อความที่กล่าวไว้ในมาตรา ๔ ความว่า "ให้ยกเลิกละความในข้อ ๒ ของมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา ๒๔๗๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

" (๒) เด็กที่อยู่ห่างจากโรงเรียนประถมศึกษา เกินสามพันเมตร หรือไม่อาจไปถึงโรงเรียนได้ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด โดยไม่มีการเสียดัง

การติดตามเด็กนักเรียนที่ขาดเรียนมาก

ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า ถ้าหากเด็กคนใดที่อยู่ในเกณฑ์จะต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา แต่ยังไม่เข้าเรียน หรือเมื่อเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาแล้ว แต่ขาดเรียนเกิน ๗ วัน ในหนึ่งเดือน นายอำเภอจะต้องแจ้งให้ผู้ปกครองของเด็กคนนั้นทราบ ตามมาตรา ๑๔ ความว่า^๒ เมื่อปรากฏว่า เด็กคนใดยังไม่เข้าเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาตามแจ้งความของนายอำเภอ ตามมาตรา ๑๓ หรือขาดเรียนเป็นการฝ่าฝืนตามมาตรา ๔ (๒) ให้นายอำเภอแจ้งความเป็นลายลักษณ์อักษรอีกครั้งหนึ่ง มุ่งบังคับให้มีความรุดา หรือผู้ปกครองนำเด็กนั้นไปแจ้งโรงเรียน

เจ้าหน้าที่ติดตามนักเรียนที่ขาดเรียนมาก

ในหมวด ๖ ของพระราชบัญญัติประถมศึกษา ได้กำหนดให้สารวัตรศึกษา เป็นผู้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียน และติดตามเด็กที่ขาดเรียนมาก ซึ่งในมาตรา ๕๕ ได้กล่าว

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๘.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

ไว้ว่า^๑ สารวัตรศึกษามีหน้าที่ตรวจสอบเพื่อทราบว่ามีเด็กอยู่ในเกณฑ์บังคับมิได้เข้าเรียนในโรงเรียน
ประถมศึกษา ตามแจ้งความของนายอำเภอเป็นการฝ่าฝืนตามมาตรา ๑๓ หรือมีเด็กขาดเรียนเป็น
การฝ่าฝืนตามมาตรา ๘ (๒) หรือไม่ ถ้าปรากฏว่าการฝ่าฝืนให้สารวัตรศึกษารายงานเป็นหนังสือ
ควนต่อนายอำเภอ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะกำหนดให้สารวัตรศึกษาเป็นผู้หน้าที่โดยตรงในการติดตามเด็ก
ที่มีได้เข้าเรียน หรือเด็กที่ขาดเรียนมากเอาไว้แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัตินั้นสารวัตรศึกษาไม่
สามารถที่จะทำหน้าที่ตามที่ระบุไว้ได้สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องที่กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้
เนื่องจากแต่ละเขตมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและเป็นจำนวนมาก ความสัมพันธ์ระหว่าง
เพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงมีน้อยมาก ซึ่งทำให้การติดตามสอบถามเป็นไปด้วยความยากลำบาก
กอลปรกับสารวัตรศึกษาที่มีอยู่ในแต่ละเขตมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอที่จะออกติดตามนักเรียนที่ขาด
เรียนมากของโรงเรียนต่าง ๆ ได้ จึงทำหน้าที่เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแจ้ง และรับเด็กเข้า
เรียนในประถมศึกษาเป็นสำคัญ การติดตามเด็กที่ขาดเรียนมากจึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียน สำหรับ
นักเรียนที่ขาดเรียนมาก ๆ และทางโรงเรียนไม่สามารถจะติดตามได้ ก็จะกลายเป็นเด็กที่ออก
จากโรงเรียนกลางคันไปในที่สุด

นักเรียนที่จะถือว่าเป็นผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่ทางโรงเรียน
ได้รับอนุมัติให้จำหน่ายชื่อออกจากบัญชีของทางโรงเรียนเสียก่อน นักเรียนคนใดที่ทางโรงเรียน
ไม่ได้ขออนุมัติเพื่อจำหน่ายออก แม้ว่าจะขาดเรียนมากเพียงใดก็ตาม ทางโรงเรียนไม่มีอำนาจ
ใด ๆ ที่จะจำหน่ายนักเรียนออกเอง ดังนั้น จึงปรากฏให้เห็นอยู่เสมอว่าในบัญชีเรียกชื่อของ
นักเรียนในแต่ละชั้นมักจะมีจำนวนนักเรียนในบัญชีเรียกชื่อกับจำนวนที่มาเรียนอยู่เป็นประจำไม่
ตรงกัน จะมีนักเรียนที่มิได้ชื่ออยู่ในบัญชี แต่ไม่มีตัวรวมอยู่ด้วย นักเรียนเหล่านี้เป็นผู้ที่หายไป
เฉย ๆ ในระหว่างที่เรียนอยู่ในชั้นใดชั้นหนึ่ง ในทางปฏิบัตินี้ทางโรงเรียนจะต้องติดตาม
นักเรียนที่ขาดเรียนให้มาเรียน แต่หาไม่สามารถที่จะติดตามได้ซึ่งอาจเนื่องมาจากนักเรียนย้าย
ที่อยู่ใหม่ ตามหาบ้านไม่พบ ทางโรงเรียนจะรวบรวมรายชื่อของนักเรียนเหล่านี้เสนอขออนุมัติ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๓.

จำหน่ายออกจากทะเบียนของโรงเรียน สำหรับนักเรียนคนใดที่ที่อยู่แน่นอนและทางโรงเรียนสามารถติดต่อกับนักเรียนคนนั้นจะขาดเรียนเป็นเวลานาน ถ้าหากยังมีอายุไม่ครบ ๑๔ ปีบริบูรณ์ จะจำหน่ายออกจากทะเบียนไม่ได้ จะต้องใส่ชื่อของนักเรียนคนนั้นไว้ในทะเบียนจนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่ ๑๕

การลงโทษผู้ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประถมศึกษา

ในหมวดที่ ๗ ของพระราชบัญญัติประถมศึกษา ๒๔๗๘ ได้กำหนดวิธีการพิจารณาและลงโทษผู้ฝ่าฝืนเอาไว้ในมาตรา ๕๑ ซึ่งแก้ไขใหม่โดยมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งตามมาตรา ๕ กล่าวเอาไว้ว่า " บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กคนใดไม่ปฏิบัติตามแจ้งความของนายอำเภอ ตามมาตรา ๑๓ วรรคสองหรือมาตรา ๑๔ วรรคสอง ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท และตามมาตรา ๕๒ ระบุว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองคนใดต้องโทษตามมาตรา ๕๑ แล้วยังขัดขืนอยู่อีกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑ เดือนหรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

แม้ว่าจะได้มีการกำหนดโทษเอาไว้อย่างชัดเจนแล้วก็ตาม แต่จำนวนของนักเรียนที่ออกกลางคันโดยที่ยังไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ หรือยังมีอายุไม่พ้นเกณฑ์ คงมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม ซึ่งนักเรียนเหล่านี้มักประสบปัญหาในคานต่าง ๆ เช่น ครอบครัวย้ายที่อยู่ใหม่ ต้องช่วยผู้ปกครองหาเลี้ยงชีพ เป็นต้น การที่นักเรียนออกจากโรงเรียนไปกลางคันนั้น ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ และ ณรงค์ เทียนสังข์ กล่าวว่ามีสาเหตุมาจาก^๒

๑. ต้องออกมาช่วยบิดามารดาทำงาน
๒. บ้านอาจไกลจากโรงเรียนมาก การไปมาระหว่างบ้านกับโรงเรียนไม่สะดวก
๓. การขาดเงินค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น แบบเรียน สมุดดินสอ ค่าอาหาร ค่าเดินทาง
๔. บิดามารดาให้ออกและไม่เห็นความจำเป็นของการไปโรงเรียน

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

^๒ ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ และ ณรงค์ เทียนสังข์, ประชากรศาสตร์และประชากรศึกษา (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑), หน้า ๒๕๒.

สรุป จากแผนการศึกษาแห่งชาติและพระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติที่นำมา
 กลาวไว้ในตอนที่หนึ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาในระดับประถม
 ซึ่งเป็นการศึกษาที่รัฐได้กำหนดหลักและแนวปฏิบัติเพื่อที่จะให้ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับนี้
 โดยทั่วถึงกัน แต่จากความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในเอกสารต่าง ๆ นั้นแสดงให้เห็นว่ายังมี
 สิ่งที่รัฐไม่สามารถจะดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ทั้งหมด ทั้งนี้ เพราะผู้ที่เข้ารับการ
 ศึกษาในระดับประถมไม่ได้จบชั้นสูงสุดหรือเรียนอยู่จนมีอายุครบตามเกณฑ์กฎหมายกำหนดไว้
 ซึ่งมีสาเหตุมาจากสิ่งต่าง ๆ เช่น การสอบตกซ้ำชั้น การขาดเรียนและการออกจากโรงเรียน
 กลางคัน เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาถึงสาเหตุของปัญหาที่ทำให้เกิดความสูญเสียทางการศึกษา
 คือปัญหาของการขาดเรียนและการออกกลางคันในครั้งนี้จะสามารถช่วยลบลบปัญหาดังกล่าวได้ทาง
 หนึ่ง โดยการนำเอาผลวิจัยที่ค้นพบไปเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าว และจาก
 เอกสารต่าง ๆ ที่นำมากลาวไว้ในโคธให้ให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องที่ศึกษากว่าเป็นสิ่งที่มีความ
 จำเป็นและมีเหตุผล

ตอนที่ ๒ แหล่งเสื่อมโทรม

เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่งเป็นนักเรียนที่ขาดเรียน
 นักเรียนที่ออกกลางคัน ผู้ปกครองของนักเรียนและครูจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม
 คลองเตย กลุ่มตัวอย่างประชากรเหล่านี้เกี่ยวข้องกับแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาที่นำมาวิจัย
 อาจจะมีสาเหตุบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในคานต่าง ๆ ของแหล่งเสื่อมโทรม ดังนั้น
 จึงขอกล่าวถึงเรื่องราวของแหล่งเสื่อมโทรมในคานต่าง ๆ ดังนี้

๑. ความหมายของแหล่งเสื่อมโทรม
๒. แหล่งเสื่อมโทรมในประเทศไทย
๓. ปัญหาของแหล่งเสื่อมโทรม
๔. แหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย
๕. ปัญหาการจัดการศึกษาในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย

๑. ความหมายของแหล่งเสื่อมโทรม

สหประชาชาติได้ให้ความหมายของแหล่งเสื่อมโทรมไว้ว่า คือสิ่งก่อสร้างหรือพื้นที่ที่ที่อยู่อาศัยหนาแน่นเกินไป เกิดความเสื่อมทรามลง มีสภาพการณ์ที่ไม่ถูกสุขภาพอนามัยหรือขาดสิ่งอำนวยความสะดวกอันอาจทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัยและศีลธรรมอันดีของผู้อยู่อาศัยหรือของชุมชนนั้น ๆ^๑

Encyclopedia Britanica^๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งเสื่อมโทรมคือที่อยู่อาศัยที่ไม่มีที่ว่าง ซ้ำรูดทรุดโทรม ขาดบริการที่ถูกต้องการหลักอนามัยหรืออยู่อาศัยกันอย่างแออัดเยียด อันทำให้ไม่อาจใช้เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อดำเนินชีวิตในครอบครัวให้มีความสุขกายสบายใจได้

ไคลนาร์ด (Clinard) เห็นว่าแหล่งเสื่อมโทรมก็คือส่วนของเมืองที่มีบ้านหนาแน่น ถูกทอดทิ้งเสื่อมโทรมลงและมักเป็นบ้านที่ล้าสมัยแล้ว บ้านที่ไม่เหมาะจะอยู่อาศัยเหล่านี้คนจนที่มีรายได้น้อยสามารถที่จะใช้อยู่อาศัยได้ภายใต้สภาพการณ์ที่เลว คือ ไม่ถูกสุขลักษณะและเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย มีคนอยู่หนาแน่นเกินไปและไม่คงทนถาวร^๓

สำหรับของไทยเรานั้น คำว่าแหล่งเสื่อมโทรมเป็นคำศัพท์ใหม่ในภาษาไทย ซึ่งแปลมาจากภาษาอังกฤษจากคำว่า Slum ซึ่งมีผู้ใช้ภาษาไทยแทนคำนี้หลายคำด้วยกัน เช่น แหล่งเสื่อมโทรม แหล่งทรุดโทรม บริเวณวิบัติ บริเวณเสื่อมโทรม แหล่งอบายภูมิท่า หรือเรียกตามลักษณะดังกล่าวว่า ที่อยู่อาศัยที่สกปรก แออัดและซ้ำรูดทรุดโทรม^๔

^๑ Aprodicio A. Lauian, Slums are for People., (Honolulu : The East West Center Press, 1971), pp. 16 - 17.

^๒ Encyclopedia Britanica : 1965, p. 800.

^๓ Mashal B. Clinard, Slum and Community Development, (New York : The Free Press, 1966), p. 4.

^๔ ไพบูลย์ ช่างเรียน, การปกครองมหานคร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๖๔ - ๖๕.

พระราชบัญญัติปรับปรุงแหล่งชุมชนในเขตเทศบาลระบุมไว้ว่า แหล่งเสื่อมโทรม หมายถึง แหล่งที่มีอาคารหนาแน่นและอาคารส่วนมากชำรุดทรุดโทรมหรือมีสภาพไม่เหมาะที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัย หรือมีลักษณะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย ศีลธรรมหรือสวัสดิภาพของผู้อยู่อาศัยและประชาชน^๑ ส่วนกระทรวงมหาดไทยได้ให้คำจำกัดความของแหล่งเสื่อมโทรมไว้ว่า หมายถึงสภาพของย่านเคหสถานหรือบริเวณที่พักอาศัยในเมืองที่ประกอบด้วยอาคารเก่าชำรุดทรุดโทรม มีบริเวณที่สกปรกรกรุงรัง ประชาชนอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด ผิดสุขลักษณะ ค่าความมาตรฐานสมควรจนไม่อาจอยู่อย่างครอบครัวตามปกติวิสัยมนุษย์ ทำให้ไม่ปลอดภัย ความสะดวกสุขวิทยาและอนามัย^๒

ไพบูลย์ ช่างเขียน ได้สรุปถึงลักษณะของแหล่งเสื่อมโทรมไว้ดังนี้^๓

๑. เป็นส่วนหนึ่งของเมือง
๒. มีอาคาร สิ่งก่อสร้างและที่อยู่อาศัยหนาแน่นทรุดโทรม ไม่เหมาะต่อการอยู่อาศัยและก่อสร้างกันอย่างไม่ระเบียบ
๓. มีลักษณะไม่ถูกสุขภาพอนามัย เป็นอันตรายต่อสวัสดิภาพ ความปลอดภัย และศีลธรรมอันดีของผู้อยู่อาศัย
๔. มีคนอยู่จำนวนมากเกินไป
๕. มีผู้อยู่อาศัยเป็นคนจน รายได้น้อย
๖. มีสภาพการนต์เลว คือ แสงสว่างน้อย การถ่ายเทอากาศไม่เพียงพอสกปรกรกรุงรัง
๗. ที่อยู่อาศัยสร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ และไม่คงทนถาวร

^๑ไพบูลย์ ช่างเขียน, การปกครองมหานคร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๖๘ - ๖๙.

^๒อัน นิมนานเหมินทร์, "การปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม" วารสารเศรษฐศาสตร์ ๒ (๒๕๑๐) : ๔๕.

^๓ไพบูลย์ ช่างเขียน, "การให้การศึกษแก่เด็กในย่านแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย" พัฒนบริหารศาสตร์ ๑๕ (๓ กรกฎาคม ๒๕๑๘) : ๔๕.

๒. แหล่งเสื่อมโทรมในประเทศไทย

อาจจำแนกได้เป็นสองประเภท คือ

ก. แหล่งเสื่อมโทรมในชนบท (Rural slum Area)

ข. แหล่งเสื่อมโทรมในเมือง (Urban slum Area)

ก. แหล่งเสื่อมโทรมในชนบท หมายถึง ท้องถิ่นในชนบทที่มีสภาพทั่วไปกั้นการ
แห้งแล้ง อัดคักขัดสน ประชาชนมีความเป็นอยู่ต่ำกว่ามาตรฐานสมควรมาก ซึ่งตามธรรมชาติ
ประชาชนในชนบทมักมีมาตรฐานต่ำอยู่แล้ว เมื่อถูกโรคภัยไข้เจ็บคุกคาม สุขภาพไม่ดี ปัญหา
คนว่างงาน ปัญหาด้านอาชญากรรม ความไม่สงบทาง ๆ ซึ่งจะพบเห็นได้ตามท้องถิ่นในภาค
อีสานเหนือ และภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

สาเหตุของการเกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมส่วนใหญ่มาจากประชาชนมีรายได้ต่ำ
ค่าใช้จ่ายสูง ทำให้คอกยาก ความเป็นอยู่แร้นแค้น เพราะบริเวณที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ
กั้นการและแห้งแล้ง

แหล่งเสื่อมโทรมในชนบทมีสภาพแตกต่างกับแหล่งเสื่อมโทรมในเมือง คือ อาคาร
บ้านเรือนไม่แออัดคักเยียดเหมือนในเมือง ที่ดินและเกษตรกรรมเป็นปัญหาน้อยกว่าในเมือง
อาคารไม่จำเป็นต้องสร้างหนาแน่นดาดหรือทึบไฟ เพราะอยู่กันไม่แน่นหนา แต่สภาพความเป็น
อยู่ ไม่แตกต่างกับประชาชนที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมในเมือง ทั้งนี้ เพราะวัยยากจน สุขภาพ
อ่อนแอและขาดอาหารที่เป็นประโยชน์แก่วางกาย ทำให้โรคภัยไข้เจ็บคุกคามเบียดเบียน อัตรา
การป่วยและการตายสูง มีพวกทุจริตมีจิตอาศัพและอาชญากรรมสูง

ข. แหล่งเสื่อมโทรมในเมือง

โดยทั่วไปแล้วจะเป็นบริเวณที่อยู่กันอย่างแออัด ที่พักอาศัยประกอบด้วย
อาคารที่เก่าแก่ชำรุดทรุดโทรม ลักษณะของอาคารไม่มั่นคงถาวร บริเวณสกปรกรกรุงรัง
ประชาชนอาศัยกันอยู่อย่างหนาแน่นและแออัดคักเยียด ผิดสุขลักษณะ ทำความมาตรฐานอันสมควร
มีโรคภัยไข้เจ็บ อัดคักและคดีอาชญากรรมชุกชุม แหล่งเสื่อมโทรมมักมีอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ
แทบทุกเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น

ที่สุด จากการสำรวจของการเคหแห่งชาติในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ พบว่า ในกรุงเทพมหานครมีแหล่ง
เสื่อมโทรมอยู่ประมาณ ๓๕๐ แห่ง มีผู้อยู่อาศัยประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ครอบครัว จำนวนประชากร
คิดเป็นร้อยละ ๑๕ ของประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร^๑

๓. สาเหตุของการเกิดแหล่งเสื่อมโทรม

สาเหตุของการเกิดแหล่งเสื่อมโทรมในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ
มีสาเหตุเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและมีการพัฒนาวิธีการทางวิทยาศาสตร์นำมาประยุกต์
ใช้กับโรงงานหลังปี ค.ศ. ๑๘๐๐ ประกอบกับการพบถ่านหินและแร่เหล็ก จึงทำให้อังกฤษเกิด
ความมั่งคั่ง เป็นสิ่งยั่วยุให้ประชากรที่อยู่นอกเมืองพากันอพยพเข้าสู่เมืองหลวง^๒

สำหรับการเกิดแหล่งเสื่อมโทรมในประเทศไทยนั้น มีสาเหตุมาจากการเจริญ
อย่างรวดเร็วของสังคมเมืองหลวงและสืบเนื่องมาจากความแร้นแค้นในชนบท เป็นสาเหตุหลักกัน
ใหญ่คนพากันอพยพเข้ามาหางานทำ อันเป็นลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะต้องเสาะแสวง
หาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต^๓ แต่การอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองหลวงนั้น ทำให้ต้องพบกับปัญหา
ในเรื่องที่อยู่อาศัย ที่ดินซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดและมีราคาสูงมาก ผู้ที่มีฐานะยากจนไม่สามารถจะเป็น
เจ้าของได้ จึงต้องหาที่อยู่อาศัยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือที่ซึ่งมีราคาถูก การปลูกอาคารบ้านเรือน
จึงปลูกกันอย่างแออัดยัดเยียดและก่อให้เกิดแหล่งสลัมขึ้นในที่สุด

^๑"การขยายตัวของแหล่งเสื่อมโทรม", ไทยรัฐ, (๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๐) : ๓.

^๒ไพฑูริย์ ช่างเรียน, "การให้การศึกษแก่เด็กในย่านแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย",
หน้า ๒๕๒.

^๓คันสนีย์, "คุณครูแมกไซไซ", วิทยาสาร ๒๕ (๑ กันยายน ๒๕๒๑), : ๒๐.

ไพบูลย์ ช่างเขียน กล่าวว่ สาเหตุของการเกิดแหล่งเสื่อมโทรมในประเทศไทย มีสาเหตุใหญ่ ๆ สองประการคือ^๑

๑. การอพยพของประชากรจากจังหวัดต่าง ๆ เข้าสู่กรุงเทพมหานคร เพื่อมาหางานทำ ทั้งนี้ เนื่องจากกรุงเทพเป็นทั้งเมืองหลวง เป็นศูนย์กลางการปกครองประเทศ ศูนย์กลางการคมนาคมทางบก ทางน้ำและทางอากาศ ศูนย์กลางทางการศึกษาและวิชาการ เป็นเมืองอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและเป็นเมืองท่าทศวรรษ กว้างใหญ่ไพศาล จึงเป็นสิ่งจูงใจให้ประชากรจากต่างจังหวัดเข้ามากรุงเทพฯ เป็นเหตุให้ประชากรของกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเกิดปัญหาในคานต่าง ๆ ตามมา รวมทั้งการเกิดแหล่งเสื่อมโทรมขึ้นตามบริเวณต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครด้วย

๒. เนื่องจากอัตราการเกิดสูง เป็นสาเหตุให้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การแพทย์เจริญก้าวหน้าและได้รับการพัฒนาดีขึ้น ทำให้อัตราการตายต่ำลง แต่ก่อนนั้นไทยเรามีอัตราการเกิดสูงมากและถ้าขึ้นปล่อยให้ไปเช่นนั้นจะทำให้เกิดปัญหาในภายหลัง ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๒ (๒๕๑๐ - ๒๕๑๔) จึงได้กำหนดว่าจะลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้เหลือเพียงร้อยละ ๓.๓^๒ จากการทำอัตราการเพิ่มของประชากรในช่วงที่ผ่านมาเป็นไปอย่างรวดเร็วนี้เอง จึงทำให้ปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัยติดตามมาและก่อให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรมในที่สุด

แหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย

ในบรรดาแหล่งเสื่อมโทรมซึ่งมีอยู่ประมาณ ๓๕๐ แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร นั้นจัดได้ว่าแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยเป็นแหล่งเสื่อมโทรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของกรุงเทพมหานครและของประเทศไทย นอกจากคลองเตยจะเป็นแหล่งเสื่อมโทรมที่ใหญ่ที่สุดแล้ว ยังเป็นแหล่ง

^๑ไพบูลย์ ช่างเขียน. "การให้การศึกษาแก่เด็กในย่านแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย", หน้า ๒๔๒.

^๒สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์สหกรณ์ชายส่งแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๐), หน้า ๑๘.

เสื่อมโทรมที่มีปัญหาทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สาธารณสุข สาธารณูปโภค การศึกษา และ
 ด้านที่อยู่อาศัยมากที่สุดอีกด้วย จากการสำรวจของการเคหะแห่งชาติในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ พบว่า
 ในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยมีบ้านทั้งสิ้น ๕,๕๒๒ หลัง จำนวนครัวเรือนที่มีอยู่ทั้งสิ้นประมาณ
 ๒,๖๕๐ ครัวเรือน มีประชากรประมาณ ๓๐,๓๓๐ คน เป็นชาย ๑๕,๕๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ
 ๕๐.๕๓ และเป็นหญิง ๑๕,๒๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๔๗

อัตราการเพิ่มของประชากรในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยเป็นไปอย่างรวดเร็วและ
 สูงกว่าอัตราเฉลี่ยของประชากรทั้งประเทศมาก จากผลการสำรวจของคณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ และ สำเร็จลงในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ผลของการสำรวจ
 เกี่ยวกับจำนวนประชากรปรากฏออกมาดังนี้

จำนวนครอบครัว	๔,๕๒๒	ครอบครัว
จำนวนประชากร	๒๕,๓๕๔	คน
จำนวนประชากรเฉลี่ยของแต่ละครอบครัว	๕.๖	คน
จำนวนบ้าน	๔,๐๒๒	หลัง
จำนวนเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๑๔ ปี	๓๓	%
จำนวนประชากรที่มีอายุ ๑๕ - ๒๔ ปี	๕๑	%
จำนวนคนที่มีอายุ ๒๕ ขึ้นไป	๑	%
หัวหน้าครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	๔๐๐	บาท
เด็กที่มีอายุ ๓ - ๑๕ ปี ที่ไม่ได้เข้าเรียน	๓๒	%
เด็กที่มีอายุ ๓ - ๑๕ ปี ที่เข้าเรียน	๒๔	%

การเคหะแห่งชาติ, กองสำรวจวิจัยสังคมและเศรษฐกิจ, รายงานผลการสำรวจ
วิจัยภาวะสังคมเศรษฐกิจและความต้องการที่อยู่อาศัยในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย,
๒๕๒๐, หน้า ๑๖ เอกสารโรเนียว.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, การสำรวจวิจัยทาง
สังคมสงเคราะห์บริเวณแหล่งเสื่อมโทรมท่าเรือคลองเตย (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสังคมสงเคราะห์, ๒๕๑๒); หน้า ๒๘.

จากจำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียน ๓๒ % นี้ เป็นพวกที่ออกกลางคัน ๒๒ % และเป็นพวกที่ไม่เคยเข้าศึกษาเล่าเรียนมาก่อนเลย ๓๔ %

ต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ได้เข้าไปสำรวจอีกครั้งหนึ่ง พบว่าอัตราการเพิ่มของประชากรเป็นร้อยละ ๑๐ ต่อปี และได้คาดเอาไว้ว่า ใน พ.ศ. ๒๕๑๘ แหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยจะมีประชากรประมาณ ๕๐,๐๐๐ คน แผลของการคาดคะเนในครั้งนั้นผิดจากความเป็นจริงที่การเคหะแห่งชาติได้เข้าไปสำรวจใน พ.ศ. ๒๕๒๐ เพราะปรากฏว่าจำนวนประชากรมีเพียง ๓๐,๓๗๐ คน

แหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยตั้งอยู่ที่บริเวณหลังที่ทำการท่าเรือแห่งประเทศไทย สภาพของบ้านเรือนตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งซึ่งในปัจจุบันนี้ได้มีการขยายลงไปใจกลางมีตึกมากขึ้นทุกที ตัวแหล่งเสื่อมโทรมทอดไปตามทางรถไฟทั้งสองด้านที่อยู่ด้านหลังของการท่าเรือ บริเวณที่อยู่อาศัยแบ่งออกเป็น ๑๒ ล็อค ปัจจุบันนี้การเคหะแห่งชาติได้สร้างอาคารสงเคราะห์ขึ้นที่บริเวณใกล้เคียง จึงทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งย้ายไปอยู่บนอาคารสงเคราะห์ แต่ส่วนมากแล้วยังคงอาศัยอยู่ตามสภาพเดิม ทั้งนี้เนื่องจากการขึ้นไปอยู่อาศัยบนอาคารสงเคราะห์นั้นจะต้องเสียค่าเช่า ค่าน้ำ ค่าไฟและค่าบริการในคานต่าง ๆ เพิ่มขึ้น กอปรกับจำนวนประชากรของแต่ละครอบครัวมีหลายคน การขึ้นไปอยู่อาศัยบนอาคารสงเคราะห์ทำให้แออัดและคับแคบ ไม่สามารถที่จะต่อเติมหรือขยับขยายได้เช่นการอาศัยอยู่ตามสภาพเดิม บางครอบครัวแม้ว่าจะได้สิทธิ์ในการขึ้นไปอาศัยอยู่บนอาคารสงเคราะห์แล้ว แต่ต่อมาก็มีจะโอนสิทธิ์การอยู่อาศัยให้ผู้อื่นขึ้นไปอยู่แทน ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีผู้ที่ไม่เคยอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยมาก่อนขึ้นไปอยู่อาศัยบนอาคารสงเคราะห์ที่ทางการเคหะสร้างไว้สำหรับประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นจำนวนมาก

การเคหะแห่งชาติ, กองสำรวจวิจัยสังคมและเศรษฐกิจ, รายงานผลการสำรวจวิจัยภาวะสังคมและเศรษฐกิจ..., หน้า ๑๑.

สาเหตุของการเกิดแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยนี้มีสาเหตุเนื่องมาจากท่าเรือคลองเตย เป็นตลาดแรงงานที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร จึงทำให้ประชาชนจากท้องที่ต่าง ๆ มุ่งเข้ามาหางานทำกันเป็นจำนวนมาก กอปรกับที่ดินซึ่งเป็นบึงอยู่หลังการท่าเรือเป็นกว้าง ที่ท่าเรือ ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร ประชาชนที่มีรายได้น้อยหรือพวกที่อพยพมาจากต่างจังหวัดจึงเข้าไปสร้างที่อยู่อาศัย และต่อมาจำนวนคนได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมในที่สุด และเป็นแหล่งเสื่อมโทรมที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทยในสมัยปัจจุบัน แมว่ารัฐบาลจะได้พยายามแก้ไขสภาพของแหล่งเสื่อมโทรมแห่งนี้ให้หมดไปโดยการจัดสร้างที่อยู่อาศัยให้ใหม่ ทั้งนี้เพื่อที่จะดึงคนออกจากสลัม แต่การแก้ไขด้วยวิธีนี้มาแล้วยังไม่ได้ผล เพราะในสมัยปัจจุบันมีปรากฏว่าจำนวนครอบครัวที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยได้เพิ่มมากขึ้นไปจากเดิม เกี่ยวกับเรื่องนี้ ประทีป อึ้งทรงธรรม ไก่กล่าวไว้ว่าการแก้ไขปัญหาของแหล่งเสื่อมโทรมนั้นควรแก้ไขโดยการช่วยให้ทุกคน มีงานทำ ให้การศึกษาช่วยให้ชาวบ้านรู้จักพัฒนาตนเอง ทั้งนี้เพราะปัญหาสำคัญของประชาชนในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย คือ ปัญหาเรื่องวัยรุ่นไม่มีงานทำ ปัญหาเนื่องจากรายได้ของครอบครัวไม่พอจึบรายจ่าย ปัญหาสำคัญของแหล่งเสื่อมโทรมจึงมีสาเหตุสำคัญมาจากความยากจน การแก้ไข ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมโดยย้ายคนขึ้นไปอยู่บนอาคารสูง เคาระที่ทางราชการสร้างขึ้นนั้นไม่สามารถจะทำความยากจนหมดไปได้ ดังนั้นวิธีการแก้ไขที่ถูกต้องจึงควรทำโดยดึงสลัมออกจากคน ไม่ใช่ดึงคนออกจากสลัม

ปัญหาคำณการศึกษานในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย

แหล่งเสื่อมโทรมทุกแห่งนับว่าเป็นผลิตผลนอกรูปแบบที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเจริญอย่างรวดเร็วของกรุงเทพมหานคร ประชาชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมต้องประสบกับปัญหาในค้ำต่าง ๆ นับตั้งแต่ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ปัญหาการค้าเสรีธุรกิจ ค้ำสาธารณสุข ค้ำอาชญากรรม การเพิ่มขึ้นของประชากร ปัญหาค้ำการศึกษา กระทบปัญหาความเป็นพลเมืองที่ถูกค้ำของประชาชน

ประทีป อึ้งทรงธรรม, "สัมภาษณ์ : ครูประทีป อึ้งทรงธรรม", คุรุปริทัศน์ ๓

(กันยายน ๒๕๒๑) : ๖๘.

ปัญหาที่นับว่ามีความสำคัญมากและเกี่ยวข้องกับปัญหาอื่น ๆ อยู่มากที่สุดคือ ปัญหาด้าน การศึกษา ทั้งนี้เพราะว่าการศึกษารช่วยพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของประเทศไทย ให้ กลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่า การพัฒนาคนเท่ากับเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้เพราะว่า คนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ในประเทศที่ค่อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนานั้น วิกูล วีระนุวัฒน์ กล่าววว่าประชาชนของประเทศนั้นจะเผชิญอยู่กับปัญหา ๓ ประการ ซึ่งได้แก่^๑

๑. ความยากจน ซึ่งหมายถึงความยากจนของประเทศและรวมถึงความยากจนของ ประชาชนด้วย
๒. การศึกษาค่า ประชาชนมีการศึกษาค่า โรงเรียนและสถาบันชั้นสูงไม่พอกับจำนวน ประชากร
๓. อัตราการเกิดสูง ในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายอัตราการเกิดจะสูงถึงร้อยละ สามต่อปี

อัตราการเกิดและการเพิ่มของประชากรจะสูงมากในท้องที่ซึ่งยังไม่ได้รับการ พัฒนาอยู่ในมาตรฐานอันสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทและในแหล่งเสื่อมโทรมทั่ว ๆ ไป สำหรับที่แหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยนี้้ออัตราการเพิ่มของประชากรสูงกว่าอัตราเฉลี่ยทั้งหมดของ ประเทศมาก เพราะจากการสำรวจของคณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ พบว่าคนที่นี่เพิ่มขึ้นสูงถึงร้อยละสิบต่อปี^๒ ความหนาแน่นของประชากรในแต่ละครอบครัว ก็สูงกว่าอัตราเฉลี่ยมาตรฐาน คือมีจำนวนถึง ๖.๕ คนต่อครอบครัว^๓

ปัญหาด้านการศึกษาในแหล่งเสื่อมโทรมมีอยู่หลายประการ ปัญหาที่นับว่าสำคัญยิ่งก็คือ

^๑ วิกูล วีระนุวัฒน์, "การพัฒนาบุคลากรอนามัย", นิตยสารบริหาร ๑๒ (มกราคม ๒๕๑๓) : ๑๘.

^๒ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, การสำรวจวิจัยทาง สังคมสงเคราะห์..., หน้า ๒๘.

^๓ United Nations, Children's Fund, Six Slums in Bangkok., (Bangkok : 1972), p. 31.

การขาดการศึกษาของเด็กที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม ณัฐไชย คันทิสุข คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กล่าวว่า เด็กและเยาวชนในแหล่งเสื่อมโทรมมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่เคยเรียนหนังสือหรือเรียนแล้วแต่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน เนื่องจากความไม่สนใจของผู้ปกครองที่จะให้เรียน ผู้ปกครองบางคนให้เด็กอยู่บ้านเพื่อช่วยเลี้ยงน้องหรือช่วยหารายได้สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เด็กไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนก็คือ การขาดหลักฐานทะเบียนบ้าน เพราะการเข้าไปอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมโดยเฉพาะในที่ซึ่งเป็นของทางราชการ ไม่สามารถจะขอหลักฐานแสดงความเป็นเจ้าของอย่างถูกต้องได้อีกประการหนึ่ง เนื่องจากเด็กที่เคยเรียนอยู่แล้วในต่างจังหวัด เมื่อต้องติดตามครอบครัวเข้ามาอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมไม่ได้ขอหลักฐานเดิมมา จึงทำให้เข้าเรียนต่อไม่ได้ และเกี่ยวกับปัญหาค่านักเรียนนี้ วิรัช จิระวิชญา ไก่กล่าวไว้ว่า มีเด็กในแหล่งเสื่อมโทรมเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้รับการศึกษา สำหรับเด็กที่ได้รับการศึกษานั้น ส่วนมากแล้วจะจบเพียงชั้นประถม ทั้งนี้สาเหตุเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว คือ เด็กในแหล่งเสื่อมโทรมส่วนใหญ่จะต้องช่วยครอบครัวหารายได้ เช่น ขายหนังสือพิมพ์ ขายพวงมาลัย หาเก็บสิ่งของตามกองขยะ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ขาดโอกาสที่จะเข้าศึกษาในโรงเรียน^๒

สำหรับปัญหาค่านักเรียนในแหล่งเสื่อมโทรมนั้น ไพฑูริย์ ช่างเรียน ไก่กล่าวไว้ว่า มีเยาวชนในแหล่งเสื่อมโทรมตลอด เคยเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาไม่เต็มที่ จะออกมาเสียกลางคันไม่สามารถนำความรู้ทางวิชาการไปประกอบอาชีพได้ เมื่อกลับมาอยู่บ้านก็พบกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่จะหลอหลอมให้เด็กไปในทางเสีย ซึ่งทำให้เป็นภาระแก่สังคมต่อไปในอนาคต จำนวนเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือออกจากโรงเรียนกลางคัน นับว่าเป็นการสูญเสียเปล่าที่นาเสียค่ายอย่างยิ่ง^๓ และจากการสำรวจที่คณะสังคมสงเคราะห์มหาวิทยาลัย

^๒ณัฐไชย คันทิสุข, "ซีเด็กสลัมไร้การศึกษาไม่มีทะเบียนบ้านเข้าโรงเรียน", มติชน (๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๓) : ๗.
^๓วิรัช จิระวิชญา, "สลัมกับปัญหา", มติชน (๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๓) : ๗.
^๔ไพฑูริย์ ช่างเรียน, "การให้การศึกษแก่เด็กในย่านแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตย",

ธรรมชาติได้สำรวจไว้แล้วนั้น มีข้อมูลทางด้านการศึกษาที่น่าสนใจอยู่มาก ผลจากการสำรวจ
 เด็กที่อยู่ในวัยศึกษา คืออายุระหว่าง ๗ - ๑๕ ปี จากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่สำรวจ
 ๒๓๑ คน พบว่าเป็นเด็กที่ไม่ได้เรียนถึง ๓๕% และจากจำนวนเด็กที่ไม่ได้เรียนนี้ มีจำนวนถึง ๕๓%
 ที่ไม่ได้ทำงานอะไรมีอยู่ ๒๗% ที่อยู่บ้านเพื่อช่วยผู้ปกครองทำงานมาช่วยเลี้ยงน้อง ๓๖% ใน
 ขณะที่บิดาและมารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และมีจำนวน ๒๐% ที่ต้องทำงานหาเงินมาช่วย
 ครอบครัว

เด็กในแหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยส่วนใหญ่จะเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
 กรุงเทพมหานครที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งมีอยู่สามโรงเรียน คือ โรงเรียนวัดคลองเตย ตั้งอยู่ในบริเวณ
 วัดคลองเตยใน คำนวณของการท่าเรือแห่งประเทศไทย โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ ตั้งอยู่ในริมทาง
 รถไฟคานหลังการท่าเรือ ในปัจจุบันมีบริเวณที่โรงเรียนนี้ตั้งอยู่ ทางราชการได้ก่อสร้างอาคาร
 สงเคราะห์ขึ้นเป็นจำนวนมาก และโรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา ตั้งอยู่ที่บริเวณลัด ๖ หลังการ
 ท่าเรือแห่งประเทศไทย โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่เปลี่ยนแปลงมาจากโรงเรียนนิตยาของครู
 ประทีป อึ้งทรงธรรม ในปัจจุบันนี้กรุงเทพมหานครได้โอนมาขึ้นกับสำนักงานการศึกษาของกรุงเทพมหานคร
 นอกจากโรงเรียนทั้งสามโรงเรียนนี้แล้ว ยังมีโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครอีกโรงเรียนหนึ่ง แต่เป็น
 โรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งและจัดระบบการเรียนการสอนแตกต่างไปจากโรงเรียนอื่น
 คือ โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่คลองเตย ซึ่งตั้งอยู่ที่บริเวณลัด ๖ โรงเรียนแห่งนี้จะรับนักเรียน
 ที่ไม่มีทะเบียนมาเข้าเรียนหรือนักเรียนที่ย้ายมาจากต่างจังหวัดแต่ไม่มีหลักฐานการย้าย จุดมุ่งหมาย
 สำคัญคือมุ่งให้เด็กเรียนอ่านออก เขียนได้และคิดเลขเป็น กรุงเทพมหานครได้เริ่มโรงเรียนประเภท
 นชนที่แหล่งเสื่อมโทรมคลองเตยเป็นแห่งแรก และในปัจจุบันนี้ได้ขยายออกไปยังแหล่งเสื่อมโทรม
 ต่าง ๆ หลายแห่งด้วยกัน นับว่าเป็นการช่วยแก้ปัญหาการศึกษาของประชาชนในแหล่ง
 เสื่อมโทรมได้ทางหนึ่ง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, การสำรวจวิจัยทางสังคม
 สงเคราะห์..., หน้า ๘๖.

สรุป จากเรื่องราวและปัญหาของแหล่งเสื่อมโทรมที่ไถ่เข้ามาแล้วไว้ในตอนนี้เป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ของแหล่งเสื่อมโทรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางด้านการศึกษาซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในค่านอื่น ๆ ด้วย ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลที่ไถ่มาเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานและการค้นคว้าหาคำตอบของปัญหาที่ศึกษาในครั้งนี้

ตอนที่ ๓ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. ผลงานวิจัยภายในประเทศ

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ สังก อุทรานันท์ ไคว้จัย เรื่อง "สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและสภาวะเกี่ยวกับตัวเด็กบางประการที่ทำให้เด็กไม่เข้าเรียนต่อในชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ในเขตการศึกษาภาคบังคับจังหวัดเชียงใหม่" ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ไม่เข้าเรียนต่อในชั้นประถมศึกษาตอนปลาย คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งมีถึงร้อยละ ๕๐ ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากร ส่วนสาเหตุอื่นนั้นได้แก่ การไร้แรงงานของเด็ก สภาพสังคมและสภาวะเกี่ยวกับตัวเด็กบางประการ เช่น ผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้เรียน การเดินทางไม่สะดวก สติปัญญาของเด็กไม่ดีและเด็กขาดความกระตือรือร้นในการเรียน" ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ชวนพิศ นวลพริ้ง ไคว้จัย เรื่อง "ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของแหล่งเสื่อมโทรมกับการวางแผนพัฒนา" โดยได้สำรวจแหล่งเสื่อมโทรมในเขตกรุงเทพมหานครห้าแห่งด้วยกัน คือ แหล่งเสื่อมโทรมบริเวณท่าเรือเขียวใจกา แหล่งเสื่อมโทรมบริเวณสุขุมวิท ซอย ๒๒ แหล่งเสื่อมโทรมบริเวณวัดบวรนิเวศน์ แหล่งเสื่อมโทรมบริเวณวัดพุทธนาราม และแหล่งเสื่อมโทรมบริเวณคลองเปรมประชา ในค่านการศึกษาผลของการวิจัยพบว่า

“สังก อุทรานันท์, "สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและสภาวะเกี่ยวกับตัวเด็กบางประการที่ทำให้เด็กไม่เข้าเรียนต่อในชั้นประถมศึกษาตอนปลายในเขตการศึกษาภาคบังคับจังหวัดเชียงใหม่" ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๓" (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัย-วิชาการศึกษา ประสานมิตร, ๒๕๑๓), หน้า ๑๘.

“ชวนพิศ นวลพริ้ง, "ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของแหล่งเสื่อมโทรม...", หน้า ๒๕๕.

๑. การขาดเรียนของนักเรียนมีสาเหตุเนื่องมาจากการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการใช้จ่ายหรือเนื่องมาจากการเจ็บป่วย ทำให้ต้องเรียนไปหยุดไปซึ่งเป็นผลทำให้สอบตกและเรียนซ้ำไป

๒. การออกกลางคันของนักเรียนพบว่า เด็กชายหญิงที่ถือว่าอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนคือ อายุตั้งแต่ ๗ - ๑๕ ปี จำนวนของเด็กที่เรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษาไม่น้อยมาก ส่วนใหญ่จะออกจากโรงเรียนตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๕ - ๗ และจำนวนของผู้ที่เรียนต่อไปจนถึงระดับอาชีวศึกษาต่าง ๆ และมหาวิทยาลัยนั้นยังมีน้อยมาก คือทั้งเด็กชายและเด็กหญิงรวมกันมีเพียงประมาณร้อยละสองเท่านั้น สาเหตุที่เด็กออกกลางคันทันนั้นพอจะกล่าวได้ดังนี้

ก. เพราะฐานะยากจน รายได้ของครอบครัวต่าง ๆ ในแหล่งเสื่อมโทรมนั้น โดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ ๑,๓๐๐ บาท ต้องใช้เลี้ยงคนหกคนในครอบครัว ซึ่งกลายเป็นค่าอาหารสำหรับชีวิต ไม่มีเหลือที่จะใช้เป็นทุนการศึกษา จึงทำให้ต้องออกแต่ชั้นประถมศึกษาและทำให้เด็กบางส่วนต้องออกกลางคันก่อนที่จะจบการศึกษาภาคบังคับ

ข. ขาดคนช่วยดูแลบ้านและเลี้ยงน้อง พ่อแม่ต้องออกไปประกอบอาชีพทั้งสองคน พี่ ๆ ต้องช่วยดูแลน้องและอยู่บ้านแทน เพราะไม่สามารถจะจ้างเลี้ยงหรือจ้างคนมาดูแลแทนได้ เป็นสาเหตุให้เด็กไม่ได้เรียน เข้าเรียนช้ากว่ากำหนดและต้องออกจากการเรียนเสียกลางคัน

ค. โรงเรียนอยู่ไกลบ้านเกินไป ทำให้เด็กไปเรียนลำบาก เรียนได้ไม่ดี เด็กอาจจะเสียผลการเรียนเพราะไปมาลำบาก ทำให้เด็กออกมาเสียกลางคัน

ง. เพราะเด็กไม่ชอบเรียนและสุขภาพไม่ดี อาจเป็นเพราะสิ่งแวดล้อมและปัญหาทางครอบครัว ทำให้รู้สึกไม่ชอบเรียน ออกมาเล่นหรือเที่ยวอย่างเพื่อน ๆ สนุกกว่า จึงเรียนไปอย่างไม่ตั้งใจ จนในที่สุดก็ออกมาเสียกลางคันโดยพ่อแม่เห็นว่าเรียนไปก็ไม่ดี ให้ออกเสียดีกว่า และถ้าเด็กป่วยบ่อย ๆ ทำให้เรียนไม่ได้ดี พ่อแม่จึงต้องเสียค่ารักษาพยาบาลอีกด้วย เด็กจึงออกมาอยู่บ้านไม่เรียนต่อไป

จากจำนวนเด็กที่มีอายุอยู่ในวัยที่ควรจะเรียนแต่ต้องออกเสียกลางคันหรือไม่ได้เรียนเลย จากการสอบถามหัวหน้าครอบครัว พบว่า สาเหตุที่ทำให้เด็กไม่ได้เรียนและออกจาก

โรงเรียนกลางคัน มีสาเหตุดังนี้^๑

ก. เพราะฐานะยากจน	เฉลี่ยรวมประมาณร้อยละ ๕๑.๑๖
ข. เพราะขาดคนดูแลบ้านและชายเลี้ยงน้อง	เฉลี่ยรวมประมาณร้อยละ ๘.๑๑
ค. เพราะโรงเรียนอยู่ไกลเกินไป	เฉลี่ยรวมประมาณร้อยละ ๕.๗๗
ง. เพราะเด็กไม่ชอบเรียน	เฉลี่ยรวมประมาณร้อยละ ๑๑.๑๓
จ. เพราะเด็กสุขภาพไม่ดี	เฉลี่ยรวมประมาณร้อยละ ๕.๕๕
ฉ. ไม่ตอบ ไม่ทราบ	เฉลี่ยรวมประมาณร้อยละ ๑๓.๘๓

และในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เช่นเดียวกัน กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัด

เรื่อง "การศึกษาเฉพาะกรณี : สาเหตุการออกกลางคัน" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรที่จังหวัดสมุทรสงคราม ผลจากการสัมภาษณ์บุคคลสามกลุ่ม พบว่า

๑. จากการสัมภาษณ์ครูใหญ่หรือครูประจำชั้นของเด็กที่ออกกลางคัน พบว่า เด็กที่ออกกลางคันมีสาเหตุเนื่องจากต้องช่วยผู้ปกครองหรือบิดามารดาประกอบอาชีพจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ ๒๕.๕ สาเหตุรองลงไปได้แก่เด็กไม่สมัครใจเรียน จำนวนร้อยละ ๒๐.๗ ผู้ปกครองยากจน ร้อยละ ๑๕.๐ เด็กมีอายุพ้นเกณฑ์ภาคบังคับร้อยละ ๑๑.๒ นอกจากนั้นเป็นสาเหตุที่มีความถี่น้อยได้แก่ อพยพไม่ทราบที่อยู่ใหม่ ผู้ปกครองไม่สนับสนุนสติปัญญาหรือสุขภาพไม่ดีและถึงแก่กรรมตามลำดับ

๒. จากการสัมภาษณ์นักเรียนที่ออกกลางคัน พบว่า สาเหตุของการออกกลางคันที่นักเรียนชอบมากที่สุดได้แก่ ไม่สมัครใจเรียนร้อยละ ๒๓.๓ สาเหตุที่รอง ๆ ลงมา คือ ต้องช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพร้อยละ ๑๕.๗ ผู้ปกครองยากจนร้อยละ ๕.๒ สติปัญญาและสุขภาพไม่ดี ร้อยละ ๓.๕ และเห็นว่าเนื้อหาวิชายากเกินไปร้อยละ ๒.๘

๓. จากการสัมภาษณ์บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กที่ออกกลางคัน พบว่า สาเหตุที่เด็กออกกลางคัน คือ

^๑ชวนพิศ นวลพริ้ง, "ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของแหล่งเสื่อมโทรม...",

- ก. ให้ออกมาช่วยประกอบอาชีพร้อยละ ๓๒.๗๑
 ข. เด็กไม่ยากเรียนเองร้อยละ ๑๗.๓
 ค. เนื่องจากความยากจนร้อยละ ๑๓.๔
 ง. ผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้เรียนร้อยละ ๗.๗
 จ. เด็กมีสุขภาพและสติปัญญาไม่สู้ร้อยละ ๕.๘
 ฉ. เด็กถึงแก่กรรมร้อยละ ๑.๓

เมื่อนำเอาผลของทั้งสามกลุ่มมาเปรียบเทียบกัน พบว่า สาเหตุที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เด็กออกกลางคัน คือ "ต้องช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ" รองลงมา คือ "เด็กไม่สมัครใจเรียน", "ผู้ปกครองยากจน" "เด็กสติปัญญาและสุขภาพไม่ดี" และ "ผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้เรียน" ส่วนสาเหตุอื่น ๆ เป็นสาเหตุปลีกย่อยที่มีผลต่อการออกกลางคัมน้อย เมื่อทำการวิเคราะห์ไชระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกับสาเหตุที่นักเรียนออกกลางคันค่าคัมหนึ่งถึงห้านั้น ปรากฏว่าทั้งสามกลุ่มให้คำตอบเป็นลักษณะเดียวกัน ผลการคำนวณมีความเชื่อมั่นในระดับ $p < .00$ นั่นคือ สาเหตุที่ทั้งสามกลุ่มให้คำตอบเรียงลำดับความสำคัญตั้งแต่หนึ่งถึงห้านั้นเป็นสาเหตุที่เชื่อถือได้ว่ามีผลต่อการออกกลางคันของเด็ก

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ สุกิจ สุวานิช ไขวิจัยเรื่อง "ลักษณะการสูญเสียทางการศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย" ผลของการวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องการออกกลางคัน พบว่า ค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องเสียไปเนื่องจากการออกกลางคัน และการใช้เวลาเรียนเกินกำหนดของนักศึกษาในวิทยาลัยครูที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือห้าแห่ง ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๒ - ๒๕๑๔ ซึ่งมีนักศึกษาสามรุ่น ต้องสูญเสียเงินไปประมาณ ๖,๘๖๖,๗๖๖ บาท ในแต่ละรุ่นมีนักศึกษาออกกลางคันเป็นจำนวนร้อยละ ๔.๓๒, ๗.๖๗, และ ๑๐.๘๘ ตามลำดับ และเมื่อรวมจำนวนนักศึกษาที่ออกกลางคันทุกรุ่นของวิทยาลัยครูทั้งห้าแห่งแล้ว พบว่า มีนักศึกษา

*สำนักศึกษา, กรม, การศึกษาเฉพาะกรณี : สาเหตุการออกกลางคัน,
 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๘), หน้า ๖๓.

ออกกลางคืนถึง ๗๕๕ คน จากจำนวนนักศึกษาทั้งหมด ๕,๕๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๑^๑ และในปีเดียวกันนี้ กองสังคมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร ได้สำรวจสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในแหล่งเสื่อมโทรมบริเวณชอยออนนุช จากการสำรวจประชากรจำนวน ๕๑๕ คน เกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เลิกเรียน พบว่า^๒

๑. เนื่องจากความยากจนร้อยละ ๗.๕๐
๒. ต้องช่วยครอบครัวทำงานร้อยละ ๐.๕๓
๓. พักการร้อยละ ๐.๑๐
๔. สุขภาพไม่สู้ร้อยละ ๐.๒๐
๕. ย้ายถิ่นที่อยู่ร้อยละ ๐.๘๓
๖. ไม่สนใจการเรียนต่อ ต้องการประกอบอาชีพ ร้อยละ ๑.๕๔
๗. จบชั้นประถมปีที่สี่ร้อยละ ๘.๕๐
๘. อื่น ๆ ระบุ ร้อยละ ๓.๘๘
๙. ไม่เข้าประเด็นเพราะไม่ได้เรียนมาแต่คน ร้อยละ ๒๑.๓๒
๑๐. กำลังเรียนหรืออยู่ในวัยเข้าเรียน ร้อยละ ๓๑.๗๖
๑๑. ไม่ตอบ ไม่ทราบ ร้อยละ ๒๔.๐๔

และจากการสำรวจเด็กที่มีอายุระหว่าง ๗ - ๑๕ ปี ที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนจำนวน ๑๕๕ คน พบว่า มีสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้^๓

๑. เนื่องจากยากจนร้อยละ ๗.๗๔
๒. เนื่องจากไม่มีที่เข้านอนหรือสามะโนครวั ร้อยละ ๕.๑๖

^๑สุกิจ สุวานิช, "ลักษณะการสูญเสียโอกาสทางการศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๖๔ - ๖๘.

^๒กรุงเทพมหานคร, สำนักสวัสดิการสังคม กองสังคมสงเคราะห์, รายงานการสำรวจสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในแหล่งเสื่อมโทรมบริเวณชอยออนนุช, หน้า ๕. เอกสารโรเนียว

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

- ๓. สาเหตุอื่น ๆ ร้อยละ ๗.๗๔
- ๔. ไม่ชอบ ไม่ทราบ ร้อยละ ๖๒.๕๘
- ๕. ไม่เข้าประเด็นร้อยละ ๑๖.๗๘

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้วิจัยประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา ผลของการวิจัยพบว่า ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน (อาชีพของบิดามารดา) เป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน สำหรับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลในทางลบหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนในระดับต่ำ ได้แก่ การขาดเรียนของนักเรียน ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียนและอายุของนักเรียน^๑

ในค่านของการขาดเรียน ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ขาดเรียนบ่อย ๆ กับเด็กที่ไม่เคยขาดเรียนเลย จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน สำหรับสาเหตุของการขาดเรียนอาจมีสาเหตุเนื่องมาจากการเจ็บป่วย การเคลื่อนย้ายตามผู้ปกครอง ความจำเป็นที่ต้องไปรับจ้างงานจากเด็ก การขาดแคลนเสื้อผ้า การปฏิบัติของครูต่อเด็ก และสืบเนื่องมาจากเด็กผู้นั้นสอบตกซ้ำเข้ามาบ่อย^๒

๒. ผลงานวิจัยของต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๗ ซัลลิแวน (Sullivan) ได้ศึกษาถึงการออกกลางคันของนักเรียนเชื้อชาตินิโกรในโรงเรียนเตรียมอุดมแห่งหนึ่งในรัฐจอร์เจีย พบว่า ผู้ที่ออกกลางคัน

^๑คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, การวิจัยประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, ๒๕๒๑), หน้า ๔.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔ - ๑๕.

และผู้ที่ยังเรียนอยู่มีความแตกต่างกันในลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ร้อยละ ๗๔ ของผู้ที่ออกกลางคันมักจะสอบตกในวิชาต่าง ๆ ส่วนผู้ที่ยังเรียนอยู่ เป็นผู้ที่สอบตกเพียงร้อยละ ๒๕.๕ เท่านั้น

๒. ผู้ที่กำลังเรียนอยู่เขารวมกิจกรรมของโรงเรียนมากเป็นสามเท่าของผู้ที่ออกกลางคัน

๓. นักเรียนที่ออกกลางคันประกอบด้วยผู้ที่ชอบขาดเรียนถึงร้อยละ ๘๓.๕๐ ส่วนนักเรียนที่เรียนอยู่มีผู้ที่ชอบขาดเรียนน้อยเพียงร้อยละ ๑๖.๕ เท่านั้น

๔. ผู้ที่ออกกลางคันส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีสภาพบ้านแตก (Broken Home) มากกว่านักเรียนที่ยังคงเรียนอยู่

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๕๔ โบรมันและแมททิว (Bowman and Mathews) ได้ทำการศึกษานักเรียนมัธยมกลุ่มที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน ผลของการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สาเหตุสำคัญของกลุ่มที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน คือ ทัศนคติของบิดามารดาต่อการศึกษา บิดามารดาส่วนใหญ่ของเด็กที่ออกกลางคันไม่คัดค้าน ถ้าเด็กในความปกครองของตนคิดจะออกจากโรงเรียนกลางคัน ส่วนบิดามารดาของเด็กที่ยังเรียนในโรงเรียน ส่วนมากเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของการศึกษาและสนับสนุนให้เด็กเรียนจนจบการศึกษา^๒

^๑ Floy Water Sullivan, "A study at the Holding Power of Two Selected Negro High School of Atlanta, Georgia," Dissertation Abstract 17 (November 1957) : 2505.

^๒ P.H. Bowman and C.V. Mathews, "The Motivations of Youth for leaving School," Report on Cooperative Research Project No. 200, (Washington D.C. : United States office of Education, 1958).

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๑ ยูเนสโก (UNESCO) ได้จัดให้มีการสัมมนาเรื่อง "ความสูญเสียทางการศึกษาของประเทศในเอเชีย" ขึ้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรายงานว่าการออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จการศึกษาเป็นลักษณะความสูญเสียที่สำคัญอย่างหนึ่ง และได้กล่าวถึงสาเหตุของการออกกลางคันว่า เนื่องมาจากปัญหาต่างต่อไปนี้

๑. สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว
๒. สภาพแวดล้อมทางสังคม
๓. การใช้จ่ายแรงงานเด็กทำงานบ้านหรือช่วยหารายได้ให้ครอบครัว
๔. ผู้ปกครองมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษา
๕. สาเหตุจากการจัดการศึกษา เช่น หลักสูตร วิธีสอน วิธีการวัดผลกิจกรรมของโรงเรียน ขาดอุปกรณ์ในการเรียนและการบริการ ตลอดจนการนิเทศไม่มีประสิทธิภาพ

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ เชช (Cech) ได้วิเคราะห์ถึงลักษณะที่มีส่วนสัมพันธ์กับการออกกลางคัน โดยได้ทำการวิจัยนักเรียนระดับ ๔ (Grade ๔) ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการออกกลางคันของนักเรียน ได้แก่ ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดา การย้ายโรงเรียนบ่อย การเรียนซ้ำชั้น ผลการเรียนต่ำ และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า ลักษณะของทางโรงเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เช่น การปรับปรุงคานการอ่าน การปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ การแนะแนวในโรงเรียนและการสอนซ่อมเสริมภายในโรงเรียน เป็นต้น^๒ และในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ สภาวิจัยทางการศึกษาของประเทศอินเดีย ได้สำรวจเกี่ยวกับการออกกลางคันในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๖๓ - ๑๙๖๔ โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้ออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จการศึกษา ครูและบุคคลที่เกี่ยวข้อง พบว่า สาเหตุของการออกกลางคันที่สำคัญ ได้แก่ สาเหตุที่มาจากตัวนักเรียนเอง จากโรงเรียนและจากสภาพ

^๑ UNESCO, Regional office of Education in Asia, "Technical Seminar of Education Wastage ...", pp. 4 - 5.

^๒ Eugene Joseph Cech, "An Analysis of Characteristics of Forth Grade Pupil in Terms of Factors Associated with School Dropouts," Dissertation Abstract 27 (February 1967) : 2754 - B.

แวดลอมทางบ้าน กล่าวคือ สภาพของโรงเรียนที่มีอัตราการออกกลางคันมาก คือ โรงเรียนที่มีการสอนสองผลัด ครูที่สอนมีคุณวุฒิต่ำและไม่มีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น เกี่ยวกับตัวนักเรียน ปรากฏว่า นักเรียนที่ออกกลางคันเป็นผู้ที่มาเรียนไม่สม่ำเสมอ ขาดเรียนเกินร้อยละ ๒๐ และมีอายุมากกว่าอายุโดยเฉลี่ยของนักเรียนในชั้น เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว พบว่า เด็กที่สอบตกมาจากครอบครัวที่ขาดบิดามารดาหรือขาดคนใดคนหนึ่ง มีฐานะยากจน มาจากสังคมพิการ บิดามารดาประกอบอาชีพค้าขายรับจ้าง การเกษตร ทัศนคติ และพบว่า บิดามารดาของเด็กที่ออกกลางคันส่วนมากมีการศึกษาคำ

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ วอลฟอร์ด (Wolford) ได้ศึกษาถึงปัญหาของการออกกลางคัน พบว่า ลักษณะส่วนตัวของนักเรียนที่ออกกลางคัน คือ อายุมากกว่าคนอื่นและเรียนอ่อนมาจากครอบครัวที่ผู้ปกครองได้รับการศึกษาคำ รายได้น้อย ประกอบอาชีพที่วิชาชีพที่น้อยมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ ส่วนลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ไม่สนใจในกิจกรรมของโรงเรียน ต้องทำงานเพื่อหาเงินและได้รับเงินจากผู้ปกครองน้อย^๒

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ กรีน (Green) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการออกกลางคันของนักเรียน ผลของการศึกษาพบว่า เด็กที่ออกกลางคันมีลักษณะดังนี้^๓

๑. มีอายุมากกว่าเพื่อนร่วมชั้น
๒. เคยสอบตกหรือเรียนอ่อน
๓. ขาดเรียนบ่อย
๔. ระดับการศึกษาของผู้ปกครองต่ำ
๕. ความสามารถในการอ่านของเด็กต่ำ

^๑ National Council of Education Research and Training Department of Education Administration, Wastage and Stagnation in Primary and Middle in India. (New Delhi, 1966), pp. 66 - 67.

^๒ Melvin Earl Wolford, "Dropout Problem," Dissertation Abstract 25 (August, 1965), p. 2561 - 2562.

^๓ Bert I. Green, Preventing Student Dropouts, (USA : Printice-Hall, Englewood Cliffs, 1966), pp. 36 - 41.

๖. ไม่สนใจในการเรียน
๗. ไม่พอใจในโรงเรียนที่ตนอยู่
๘. ไม่คอยรวมในกิจกรรมของโรงเรียน

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ เซนเคียวกัน ยูเนสโก (UNESCO) ได้รายงานเกี่ยวกับเด็กที่อยู่นอกโรงเรียนและเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน ในรายงานไคกลางถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กออกจากโรงเรียนก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาไว้ว่ามีสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

๑. มีอาหารไม่เพียงพอ จึงทำให้สุขภาพไม่ดีและอ่อนแอ
๒. ผู้ปกครองต้องการให้เด็กทำงานบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูที่ทำการ

เพาะปลูก

๓. เรียนไม่ทันเพื่อนและสอบตกซ้ำชั้น
๔. หลักสูตรและการสอนไม่สอดคล้องกับความต้องการทางจิตใจและสังคมของเด็ก จึงเป็นสาเหตุให้เด็กไม่ยอมไปโรงเรียน
๕. ขาดความสะดวกสบายในโรงเรียน เช่น ขาดอาหารกลางวัน ไม่มีของเล่นและสุขาภิบาลในโรงเรียนไม่ดีพอ

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ ฮาร์ดี (Hardy) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพของนักเรียนชั้นมัธยมที่ออกจากกลางคันในมลรัฐยูทาห์ (Utah) ผลของการศึกษาพบว่า การออกจากโรงเรียนไปกลางคันของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับโรคภัยไข้เจ็บในครอบครัวส่วนใหญ่ที่ไม่มีการออกกำลังกายที่บ้าน การปฏิบัติตนในการรักษาเมื่อเวลาเจ็บป่วยไม่ถูกต้อง และยังมีพบว่านักเรียนที่ออกจากกลางคันมีมาตรฐานในการรับประทานอาหารที่ต่ำอีกด้วย^๒

UNESCO, Report of the Advisory Group on out of School Children and School Drop-outs., (Bangkok : UNESCO, 1966), p. 6.

^๒ Richard John Hardy, "Cause Study of Secondary School Dropouts with Reference to Organic Health Problems," Dissertation Abstract 27 (February 1967) : 2754 - B.

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๐ เรวัตและคุปตะ (Rawat and Gupta) นักการศึกษาของอินเดีย ได้กล่าวถึงสาเหตุจากการออกจากโรงเรียนกลางคัน และการสอบตกของนักเรียนไว้ในหนังสือคู่มือ เรื่องความสูญเสียทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาไว้ว่า มีสาเหตุเนื่องมาจากสิ่งต่อไปนี้

๑. นักเรียนขาดความรู้สึกในการมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน
๒. ความไม่เหมาะสมของการจัดเวลาเรียน
๓. ผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ในการศึกษาของบุตร
๔. นักเรียนมีสุขภาพไม่สมบูรณ์
๕. ความยากจนของผู้ปกครอง
๖. ประเพณีทางสังคม ความเชื่อที่ไม่เหมาะสม
๗. โรงเรียนไม่มีโครงการปรับปรุงที่ดี
๘. การสอบตกซ้ำชั้นเพราะระบบการวัดผลไม่ดี
๙. นักเรียนมีอายุน้อยหรือมากเกินไป
๑๐. สาเหตุอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว

D.S. Rawat and S.L. Gupta, Educational Wastage at the Primary Level., A Hand-books for Teacher (New Delhi : Nalanda Press, 1970), pp. 7 - 9.

สรุป ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องของทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่นำมากล่าวไว้ในตอนนี้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้มองเห็นและเข้าใจปัญหาที่จะศึกษาได้มากขึ้น ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการศึกษาหลายประการด้วยกัน เช่น การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ประชากร การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น นอกจากนี้ ผลงานวิจัยบางเรื่องมีลักษณะใกล้เคียงกับการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาแนวทางและวิธีดำเนินการวิจัยมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา ในชั้นของการอภิปรายผลนั้นสิ่งที่ค้นพบจากผลงานวิจัยดังกล่าวได้เป็นข้อสนับสนุนการค้นพบในครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี